

mostatný celok predĺžil južnú bočnú loď až k uzáveru presbytéria. Staviteľ zaklenul trojloдие ostroľukou klenbou. Jej rebrá sa presekávajú v uzloch a zbiehajú do polygonálnych prípor pripojených na štíhle oktogóny pilierov. Oproti tomu na obvodových múroch sa v jednom bode vrezávajú do steny. Výškovým vyrovnaním všetkých priestorov a maximálnym potlačením všetkých oblúkov — vystupujúcich z klenby iba mäkkou profiláciou svojich pásov — vznikol priestor trojloďovej dispozície vpísanej do štvorcovej základne zdôrazňujúcej kvality sieňového interiéru. Tento zámer podopiera dôraz na optickú pôsobivosť tvaroslovia v presvetlenom vnútrajšku kostola. Vertikálne články svojou zjednodušenou hmotou spolu s hladkými stenami prijímajú z klenby vypäté krivky parléfovskej osnovy rebrovej siete s potlačením plastických kontrastov lomených tvarov rebier v objímavých pätkách. V predĺžení južnej lode používa pre neho charakteristické figurálne konzoly pod pretínajúcimi sa tvarmi protihľých päťcípnych hviezdíc. Klenbové hviezdice severnej kaplnky a predsieni pri južnej strane kostola uztvorili Jánovo dielo dokončené roku 1515 stavbou západnej veže.

Už predtým preniká jeho meno za hradby mesta. Zúčastňuje sa ako tretí staviteľ na stavbe bardejovskej radnice. Po majstroch Alexandrovi a Alexiusovi dokončuje od roku 1508 druhé poschodie a klenie arkier, roku 1513 ho pozývajú do Ražňan, Lipian a Sabinova, kde v rokoch 1518—1519 je poverený úpravami farských kostolov.³⁶ K riešeniu väčších priestorových problémov sa tu už nedostáva. V tomto zmysle mu bola daná možnosť len v Prešove. Zväčša pracuje iba na nových klenbách a kamenárskych detailoch. Najmä v Sabinove skladá rebrá do typických hviezdíc, často nepravidelne koncipovaných, uplatňuje motívy presekávania, pretínania, prenikania tvarov a figurálne busty. Hlavná sabinovská loď, bočné priestory a možno podľa jeho plánu roku 1523 dokončená empora na točitých stĺpoch poukazujú spolu s dekoratívnym bohatstvom atektonicky chápaného tvaroslovia na možnosť jeho účinkovania v gemerskej Rožňave. Tunajšia prestavba biskupského kostola z rokov 1514—1516 s južnou kaplnkou, emporou a najmä spomenutá Bakóczova kaplnka je zreteľne motivovaná umeleckými tendenciami košických majstrov a samého prešovského Jána. Tak isto

nemožno vylúčiť jeho prácu na najstaršej časti radnice v Levoči.

Jeho dielo, ktoré je v oblasti architektúry najväčším prínosom k problematike domáceho umenia neskorej gotiky, obsiahlo v sebe celú zložitost dobovej situácie začiatku 16. stor. u nás. Vplyv prenikajúcich myšlienok humanizmu a predbiehajúcich vlastnú základňu spoločenského života sa zákonite prejavil aj v oblasti umeleckého zobrazenia. Samy javy skutočnosti, ich zmyslové kvality sa postupne overujú vo vtedajšom živote, a preto do určitej miery strácajú tie transcendentálne črty, ktoré ešte charakterizujú gotickú a neskorogotickú tvorbu. Dochádza k zosilneniu emotívnej zložky v dekoratívnom pôsobení architektonických článkov i k racionalistickejšiemu prístupu pri riešení priestorových vzťahov stavby. V tomto procese staviteľia východného okruhu — menovite Ján z Prešova — vytvárajú vo svojom prostredí modifikovaný obraz neskorogotického stavebného organizmu spojeného s výtvarnými zásadami Košíc.

Oproti tomu na strednom Slovensku sa s organizmom stavby v banských mestách narábalo jednoznačnejšie v zmysle redukcie švábskych systémov. Výtvarný názor umelcov sústredených okolo košického centra — aj keď slohove pokročilých — ovplyvňoval, pravda, celý predchádzajúci slohový vývin o úlohy, akými ich stavebníci poverovali. Charakter prestavby ich nútil k dispozičným kompromisom, kde nová myšlienka jednotného priestoru sa v danom rámci bazilikálnych pôdorysov mohla vyjadriť iba pokročilými klenbovými systémami. Malé prístavby, pripájané k jadru starších kostolov, sú zasa podnetom na využitie konštrukcie valenej klenby s lunetami. Jej homogénny plášť dosadá na obvodové múry a nevyžaduje rozvedenie príporného aparátu. V ľubovoľných malebných sieťových a hviezdicových variáciách rozmiestňujú staviteľia rebrá na plochách klenieb. So stenou spájajú klenby komplikované rebrové útvary, plasticky účinné konzoly a figurálne motívy. Tektonické hodnoty architektúry vychádzajú z hmotnej obálky stavby, neviažu sa už na tvaroslovný článok, ktorého význam sa v tomto období blíži len významovej polohe plasticko-dekoratívnej. Vo všeobecnom zmysle si tieto tendencie osvojili umelci sústredení okolo košickej dielne a medzi nimi aj Ján z Prešova.